

Drago Kos je s tem priročnikom nedvomno pokazal, da je dialog med (prostorskimi) sociologi in strokami s tehnično-inženirskimi koreninami mogoč ter nujen. Nedvomno gre za pionirsko sociološko refleksijo o praktičnem lotevanju problemov v odnosu med fizično prostorskostjo in družbeno konstrukcijo prostorskih realnosti. Morda ni odveč opazka, da je delo s takšno vsebino novost ali vsaj izjemna redkost v svetovnem merilu, zato ne bi bilo odveč razmisliti o angleškem prevodu. Običajno se sicer tematika o uporabnosti sociologije v prostorski praksi zvede na eno od poglavij urbano-socioloških učbenikov ali zbornikov. Očitno je, da se v svetu priznana tradicija inovativnosti slovenske prostorske sociologije nadaljuje.

Valentina Hlebec

Vid Pogačnik: Lestvica osebnih vrednot. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva, 2002
79 strani (ISBN 961-6068-32-6), 8.572 SIT

Avtor Vid Pogačnik predstavlja novo, dopolnjeno verzijo merskega instrumenta, ki ga imenuje Lestvica osebnih vrednot (v nadaljevanju LOV). Prvi verziji merske lestvice (izdani leta 1987 pri Centru za psihodiagnostična sredstva), imenovani Lestvica individualnih vrednot (v nadaljevanju LV), sta dodani dve trditvi, ki se nanašata na hobije/prosti čas in šport. Priročnik je del testnega kompleta, ki ga sestavljajo lestvica osebnih vrednot (list A4 z navodilom na eni strani in lestvico na drugi), nomogram za vrednotenje testnih storitev in grafičnega prikaza ter priročnik, ki mu je dodana disketa z Excelovo datoteko za arhiviranje in vrednotenje rezultatov in predstavitev v PowerPointu. Priročnik je namenjen univerzitetnim diplomiranim psihologom.

Predstavitev novega merskega instrumenta avtor začne z opisom namena merskega instrumenta. Obravnavana merska lestvica je psihodiagnostični pripomoček, ki omogoča hiter (gre za mersko lestvico s samo štiriindvajsetimi trditvami) opis motivacijske strukture mladostnikov in odraslih. V drugem poglavju se avtor posveti opredelitvi vrednot. Splošno opredelitev («vrednote so pojmi o temeljnih kategorijah zaželenega», str. 9) poglobi z navezavo na motive («vrednote so kognitivne reprezentacije motivov»). V hierarhiji ciljev vrednotam priredi najvišje mesto – to so motivacijski cilji najvišjega hierarhičnega reda – in jih opredeli tudi glede na središčno mesto v t.i. »čebuli vrednot« (vrednote – prepričanja – stališča in vedenja). Za posameznika so temeljne kategorije zaželenega osebne vrednote, in teh je toliko, kot je temeljnih bioloških in socialnih motivov. Vrednote tako služijo kot najsplošnejši cilji motivacije, so standardi, po katerih presojamo socialne situacije, načrtujemo svoje življenje, rešujemo konflikte, in jih uporabljamo tudi kot konceptualna orodja za vzdrževanje samopodobe. Hierarhija vrednot se kaže kot osebna prioriteta ali razvojno sosledje posameznika, nikakor pa, kot poudarja avtor, ne moremo govoriti o absolutni hierarhiji vrednot, ki bi veljala za družbo v celoti. Prostor osebnih vrednot je empirično definiran z dvema bipolaranima strukturnima dimenzijama (dionizično-apolonično in eksistenčno-izpolnitveno), ki se skladata z Muskovo klasifikacijo vrednot. Pri opisu empiričnega strukturnega modela avtor ne pove ničesar o statistični metodi, s katero je strukturni model ocenjen. Ker gre za ključno sestavino merskega instrumenta in osnovo za interpretacijo individualnih rezultatov, bi bil opis analitičnih postopkov zaželen sestavina tovrstne publikacije, saj le ta omogoča preverljivost in ponovljivost raziskovalnih rezultatov.

V tretjem poglavju avtor svojo lestvico razvojno umesti in jo primerja z drugimi podobnimi merskimi instrumenti. Primerja jo tudi z lestvico (LV), iz katere je nastala. Poleg tega, da je avtor v lestvico dodal dve spremenljivki, je tudi nekatere stare spremenljivke na novo ubesedil. Poleg tega je spremenil tudi merski postopek. Namesto rangiranja je uporabil metodo prisilne distribucije v sedem kategorij (1 - 2 - 4 - 10 - 4 - 2 - 1). Anketiranec izbere najpomembnejšo in najmanj

pomembno vrednoto, dve manj pomembni itd., deset vrednot pa ostane nerazporejenih na sredini. Namesto razvrščanja kartončkov z vrednotami, anketiraneec izpolni anketni vprašalnik.

V naslednjem poglavju so opisani standardizacijski vzorci, katerih skupna velikost je 595. Med njimi so dijaki 3. letnika Gimnazije Kranj, študenti različnih študijskih smeri, splošni vzorec odraslih in skupina kandidatov za zaposlitev ter anonimni udeleženci dveh seminarjev. Avtor opiše osnovne značilnosti vzorcev, kot so spolna struktura, povprečna starost skupine, odstotek oseb s posamezno stopnjo izobrazbe. Ničesar pa ne izvemo o ciljni populaciji, raziskovalni populaciji, vzorčnem okviru, o postopkih vzorčenja. Tako tudi ni povsem jasno, za katere skupine oseb je vprašalnik dejansko standardiziran oziroma za katere skupine oseb lahko sklepamo o značilnih povezavah. Za zbiranje demografskih podatkov anonimnih subjektov pa bi bilo smiselno uporabiti katerega od standardiziranih merskih instrumentov, ki se v našem prostoru uporabljajo v raziskavah, narejenih na verjetnostnih vzorcih splošne populacije.

Sledi poglavje, v katerem so opisane nekatere merske karakteristike LOV. Ocenjena je t.i. retestna zanesljivost LV (0,90 s tedenskim zamikom). Retestna zanesljivost novega instrumenta LOV še ni ocenjena. Ker je z dvema dodanima trditvama spremenjen tudi merski postopek, lahko za novo LOV lestvico pričakujemo manjšo zanesljivost (podobno kot Rokeach v Pogačnik, str. 31). Avtor preverja sočasno veljavnost LOV s testom Presoje, ki meri deset motivov presojanja lastnega vedenja v različnih situacijah. Avtor tu le skopo opiše rezultate analize.

V naslednjih poglavjih so natančno in korektno opisana navodila za uporabo lestvice in obdelavo testnih rezultatov. Sledi poglavje o normah za posamezne skupine anketirancev. Predstavljene so percentilne norme, frekvenčne porazdelitve vrednot, osnovni statistični parametri, korelacije z različnimi drugimi lestvicami in razlike po spolu. Pri testih značilnosti pogrešam uveljavljeno terminologijo, ki razlikuje med značilnostjo statističnega testa (angl. significance, Statistični terminološki slovar, str. 331) in pomembnostjo dobljenih rezultatov, ki so stvar vsebinske in pomenke interpretacije raziskovalca. Zanima me pa tudi izbrani koeficient parcialne korelacije, ki primerja LOV s spolom (sic!), izobrazbo, starostjo. Pri raziskavi starostnih trendov pogrešam razdelitev anketirancev v starostna obdobja, ki so teoretično in empirično smiselna, ter preverjanje značilnih razlik med njimi. Pregled značilnosti nekaterih skupin je narejen na zelo majhnem številu enot, kar lahko vodi v manjšo stabilnost rezultatov (če raziskovalec uporablja LOV za kako drugo enakovredno skupino enot).

Zaključno poglavje vsebuje podrobno opisane značilnosti posameznih vrednot. Posamezne vrednote so umeščene v strukturni model, opisane so njihove značilnosti, skupno ranžirno mesto, spolne, starostne in izobrazbene razlike ter povezave z drugimi merskimi instrumenti. Poglobljen in bogat vsebinski opis posameznih vrednot uporabniku omogoča korektno interpretacijo vrednot. Oblikovanje novih merskih instrumentov je izjemno zahtevno delo, saj mora biti avtor suveren tako v teoriji vsebinskega področja, kjer mersko lestvico razvija, kot tudi v poznavanju in uporabi ustreznih merskih tehnik in analitičnih metod za ugotavljanje merskih značilnosti in kakovosti oblikovanega merskega instrumenta. Avtor Vid Pogačnik je posodobil Lestvico individualnih vrednot. Gre za merski instrument, ki je teoretično utemeljen in statistično preverjen in kaže različne merske značilnosti. LOV je tudi izredno učinkovit merski instrument (24 trditev za merjenje širokega spektra vrednot). Še posebej gre ceniti pripravljenost avtorja, da merski instrument, ki je namenjen prvenstveno psihologom, deli tudi s sociologi. Glede na to, da se avtor ukvarja z razvojem merskih instrumentov, kot kaže njegova publicistična dejavnost, pa bi si pri razvoju bodočih merskih instrumentov želeli več statistične preciznosti in gostobesednosti.